

CUPRINS

Argument.....	9
Formarea studenților pentru cariera didactică în domeniul <i>filologie</i>	13
Conceptul de <i>didactică</i>	27
Centrarea pe elev / student și formarea competențelor în domeniul filologie.....	33
Curriculumul din perspectiva <i>Legii educației naționale</i> nr. 1/2011.....	47
Obiectivele educaționale.....	50
Transpoziția didactică	54
Principiile didactice	61
Alegerea manualului școlar	77
Proiectarea activității didactice	83
Strategii didactice, metode de învățământ și tehnici de lucru	97
Schimbări în gramatica limbii române predate în gimnaziu	143
Aspecte didactice ale interpretării textului literar	157
Recomandări pentru evaluarea cunoștințelor la disciplinele de învățământ din aria curriculară <i>limbă și comunicare</i>	207
Provocări: Predarea limbii române ca limbă străină	227
Bibliografie	253

ARGUMENT

Gândită, la modul general, ca o metodică aplicată, lucrarea de față se vrea un material suplu, conceput în spirit pragmatic, ușor adaptabil unei largi varietăți de circumstanțe, material destinat în primul rând studenților de la specializările *limba și literatura română (LLR)*, *limbi și literaturi străine (LLS)*, *pedagogia învățământului preșcolar și primar (PIPP)*, care se pregătesc pentru cariera didactică. Utilitatea lucrării poate fi apreciată și dacă luăm în calcul faptul că Ordinul ministrului Educației și Cercetării nr. 4524 din 12 iunie 2020, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, Nr. 528/19.VI.2020, permite înființarea și organizarea **programelor universitare de master didactic**. Ca document subsecvent acestui Ordin de ministru, Consiliul Agenției Române de Asigurare a Calității în Învățământul Superior (ARACIS) a aprobat, pe 13 iulie 2020, *Standardele specifice privind evaluarea externă a calității academice a programelor de studii universitare de masterat din domeniul: Științe ale educației – master didactic*.

Pe de altă parte, întrucât prezintă o serie de experiențe didactice pozitive, această carte – fără să se dorească nici prescriptivă și nici restrictivă – vine și în sprijinul profesorilor (mai ales debutanți), cu fireasca precizare că o experiență a unui cadru didactic nu poate fi aplicată în totalitate în situația altui cadru didactic. Avem în vedere doar sugerarea unor moduri eficiente de abordare a problemelor de didactică, de la care se poate porni în dezvoltarea propriilor strategii ori în găsirea de noi demersuri în predare. Și aceasta, întrucât „profesorii buni sunt ei înșiși implicați într-o învățare continuă, atât a materiei pe care o predau, cât și a meseriei de dascăl, dezvoltându-se pe tot parcursul vieții” (Senge 2016: 28), asumându-și rolul de profesioniști care învață.

Cartea are la bază cele trei lucrări de didactică elaborate de mine de-a lungul timpului (și publicate în 2002, în 2007 și în 2013), însă, în

comparație cu acestea (care se adresau doar profesorilor de română din gimnaziu și din liceu), are trei elemente de noutate: (1) acoperă și principalele aspecte legate de formarea și dezvoltarea competenței de comunicare, urmărite în grădiniță și în învățământul primar; (2) se deschide către întreaga arie curriculară *limbă și comunicare*, vizând, așadar, și predarea-învățarea limbilor străine; (3) încearcă să vină și în sprijinul cadrelor didactice cu o mai mică experiență în învățământul superior (asistenți și lectori universitari), pornind de la o intenție mai veche (din păcate, abandonată) a Ministerului Educației – aceea de a realiza un „corp” de didacticieni pentru învățământul superior, de a pregăti experți care, la rândul lor, să asigure formarea continuă a cadrelor didactice din universități¹. Desigur, această carte ține cont de schimbările determinate de noile abordări ale didacticii (cu accent sporit pe motivarea elevului și studentului pentru învățare), de cercetările personale, dar și de o serie de elemente reieșite din practica la catedră.

Chestiunile teoretice sunt prezentate într-o manieră logică și accesibilă, uneori sub formă de fișe, scheme ori tabele sintetice, într-un material „aerisit”, clar, util. Sugestiile oferite, presupunând numeroase și variate activități de învățare, dar eliminând abordările excesiv teoretizante din unele lucrări de specialitate, pot fi preluate de profesori ca atare sau amendate, permițând cadrelor didactice să își manifeste creativitatea. Profesorul de română, profesorul de limbi moderne, dar și cel pentru învățământul preșcolar și primar vor găsi, în această carte, idei de adaptare a demersului didactic, astfel încât formabilul să fie mai puternic plasat în centrul atenției. Nu trebuie uitat că „ne confruntăm cu o sarcină extrem de dificilă, dar vitală și crucială: re-crearea școlilor, pentru a le servi elevilor care vor deveni adulți într-o lume postindustrială și din ce în ce mai interconectată” (idem: 19).

Elevul și studentul de astăzi doresc să li se predea doar ceea ce le va fi cu adevărat de folos în viață, doar ceea ce este relevant pentru ei, într-o lume aflată în plină informatizare și globalizare. Pe de altă parte, absolventul

¹ Programul – pe care l-am absolvit în 2013, cu Certificat de atestare în domeniul *Științe ale educației – s-a numit Calitate, Inovare, Comunicare în sistemul de formare continuă a didacticienilor din învățământul superior* și a fost organizat de Ministerul Educației Naționale în cadrul Proiectului POSDRU/87/1.3/S/63709.

de gimnaziu din România, raportându-se la mediile „uriașe” de admitere la liceu din ultimii ani (și în mod deosebit din anul 2020), simte o presiune extraordinară de a nu fi competitiv și de a nu avea succes în viață. Consecința directă: foarte mulți absolvenți de gimnaziu știu cum să se pregătească serios pentru examenele „oficiale”, dar puțini dintre ei reușesc să își utilizeze creativitatea. „Elevii care își petrec cea mai mare parte a timpului în clasă învățând să treacă teste pierd oportunități de a obține alte abilități care ar fi valoroase pentru ei în calitate de ființe umane complete, competente” (idem: 25), „picând” astfel examenul „neoficial” – cel al vieții. De aceea, cartea de față propune activități didactice adecvate particularităților de vârstă ale elevilor, care sporesc eficiența învățării prin descoperire, ajută la confruntarea opiniilor acestora, prilej cu care punctele de vedere exprimate se îmbogățesc. Se accentuează importanța echilibrării ponderii acordate exprimării orale față de cea scrisă.

În privința operelor literare, cartea privilegiază strategiile euristice, foarte potrivite pentru descifrarea și pentru interpretarea semnificațiilor unui text, în ciclul primar, gimnazial sau liceal. Profesorii vor găsi sugestii de a-i sprijini pe elevi să coreleze informațiile explicite și implicite din textul-suport, să „bombardeze” textul cu ipoteze, pentru a îl scoate din polisemia latentă. Lucrând în echipe, dialogând competent unii cu alții și cu profesorul lor, elevii vor reuși să se exprime adecvat, să-și prezinte punctul de vedere și, totodată, cunoștințele cu privire la textul abordat (inclusiv dacă este vorba despre caracterizarea personajului literar, despre explicarea titlului unui text ș.a.m.d.). Pledăm pentru gândirea reflexivă și pentru conversația constructivă, elevul devenind astfel conștient de atitudinile și de percepțiile sale, dar și de ale celor din jurul său.

Dacă ne raportăm la predarea noțiunilor de limbă, cartea de față urmărește, cu precădere, așa cum cer programele școlare în vigoare, înțelegerea fenomenului lingvistic, la modul general, cu aspectele sale definitorii: caracterul de sistem al limbii, funcțiile limbajelor, palierele de folosire a limbii. Cunoștințele gramaticale sunt tratate în calitate lor de elemente care contribuie la structurarea unei comunicări corecte și eficiente.

Sarcinile de lucru propuse studenților aflați în practică pedagogică și profesorilor debutanți, concretizate în cerințe clare, ușurează aprofundarea

subiectelor abordate. Fiecare este liber să încerce tehnicile și exercițiile care i se par folositoare. Important pentru un cadru didactic este ca toate cunoștințele lui metodice și de specialitate, indiferent de unde le dobândește, să se reflecte în performanțele sale.

Ultimul capitol al cărții de față, intitulat *Provocări: predarea limbii române ca limbă străină*, vine în sprijinul cadrelor didactice din învățământul preuniversitar și superior din România care fie pot deveni lectori de limba română, în unități școlare și universitare din Europa, dar și din alte țări ale lumii, prin intermediul Institutului Limbii Române, fie pot fi cooptate în *Programul pregătitor de limba română pentru cetățenii străini* care funcționează în multe universități din țara noastră, fie pot avea oportunitatea predării limbii române ca limbă străină în diverse alte contexte, formale ori informale.

Februarie 2021

Valeriu MARINESCU